

SBORNÍK

JEDNOTY STARÝCH ČESKÝCH RODŮ V PRAZE

Rodopis — Historie — Heraldika

Majitel, nakladatel a vydavatel spolek: Jednota Starých českých rodů v Praze. — Rediguje a za redakci odpovídá Dr. Vincenc Matina. — Redakce a administrace Praha II., Jircháře 10. — Telefon 438-76. Předplatné: ročně Kč 12.-. Příspěvek členský: Kč 36.-, za správní rok. — Zápisné Kč 3.- pro nové členy. — Užívání novinových známek povoleno výnosem ředitelství pošt a telegrafů v Praze ze dne 7. června 1933 č. 142829/VII-1933. — Vychází čtyřikrát do roka. 1|I., 1|IV., 1|VII., 1|X. Dohlédací úřad: Poštovní úřad Praha 3.

OBSAH:

	Str.
<i>Dr. V. J. Matina: Deset let jednoty starých rodů českých</i>	49
<i>Jaroslav Prošek: Rozluštění jména Žižkova</i>	53
<i>Dr. V. J. Matina: Rodopisné rozhledy</i>	67
<i>Zprávy spolkové</i>	68

P R A H A 1938.

Nákladem „Jednoty starých českých rodů“ v Praze II., Jircháře 10.

Tiskem Jaroslava Jiráňka v Železném Brodě.

S B O R N Í K

JEDNOTY STARÝCH ČESKÝCH RODŮ V PRAZE

Rodopis — Historie — Heraldika

Majitel, nakladatel a vydavatel spolek: Jednota Starých českých rodů v Praze. — Rediguje a za redakci odpovídá Dr. Vincenc Matina. — Redakce a administrace Praha II., Jircháře 10. — Telefon 438-76. Předplatné: ročně Kč 12.-. Příspěvek členský: Kč 36.-, za správní rok. — Zápisné Kč 3.- pro nové členy. — Užívání novinových známek povoleno výnosem ředitelství pošt a telegrafů v Praze ze dne 7. června 1933 č. 142829/VII-1933. — Vychází čtyřikrát do roka. I, I V., I VII., I X. Dohlédací úřad: Poštovní úřad Praha 3.

Dr. V. J. Matina:

DESET LET

JEDNOTY STARÝCH RODŮ ČESKÝCH.

Již dr. Ant. Gindely svými spisy „Dějiny českého povstání léta 1618“ a „Geschichte der böhmischen Brüder“ upozorňuje na otázku české šlechty předbělohorské. V roce 1872 vydává Karel Tieftrunk své dílo „Odpor stavů českých proti Ferdinandovi I. l. 1547“, v němž čteme o prvních repressaliích Habsburků proti českým stavům, v roce pak 1882 vydává ředitel akademického gymnasia pražského Tomáš V. Bílek obsáhlé dílo „Dějiny konfiskací v Čechách po roce 1618“. Pokutování provinilé šlechty v Krnovsku, Opavsku a Osoblažsku po bitvě bělohorské a po vpádu Mansfeldově probírá Josef Zukal ve svých „Slezských konfiskacích 1620—1630“, vyd. r. 1916. Po převratě byl to universitní profesor dr. Justin Prášek, který první upozorňuje na nutnost revindikace konfiskací pobělohorských. Pod vlivem Práškovým ujímá se prakticky této otázky redaktor Bořivoj Nesměrák, který o věci té pojednává v r. 1926 v České Revue v čísle 1. (vyd. v Praze II., Lützowova 3) a tiskem vyzývá potomky starých rodů českých, aby utvořili jednotu, což se mu skutečně podařilo. Vidíme, že dne 20. března 1929 ustavila se v národním domě na Smíchově Jednota potomků pobělohorských exulantů pokutníků, jejíž členo-

vé jednak podle staré rodové tradice, jednak podle dokumentárního materiálu listinného, jenž u některých je úpiný až na naše doby, hlásí se k následujícím rodům, které byly buď pokutovány nebo patří ke starým českým rodům vůbec:

Berka z Dubé, Blekta z Outěchovic, Bořkovec ze Křtěnovic, Bukovský z Hustiřan, Cidlinský ze Sluh, Čestický z Čestic, Čámský z Ostrého, Haunschild z Fürstenfeldu, Hroch z Týnce, Hruška z Března, Janovský z Janovic, Javornický z Javorníka, Jílek ze Static, Kamarýt z Rovin, Kapoun ze Svojkova, Karásek ze Lvovic, Karlík z Nežetic, Kordule ze Sloupna, Kozel z Peclínovce, Krušina ze Švamberka, Mladota ze Solopisk, Mlázovský z Těšnic, Mutina z Chlumu, Myllner z Mylhausu, Neuman z Ryklic, Otta z Losu, Petráček z Vokounštejna, Pilnáček z Radostova, Planský ze Žeberka, Plot z Konařin, Prošek z Uběnic, Přeč z Čestic, Roupovec z Roupova, Rašín z Ryzmburka, Rejsa z Kolkovicz, Roháč z Dubé, Roudnický z Březnice, Rypl z Rupbachu, Sekyrka ze Sedčic, Sixt z Ottersdorfu, Štraka z Nedabylic, Škopek z Otradovic, Škréta ze Závořic, Šlechta ze Všehrd, Šlík z Holejče, Štefek z Koloděj, Štědroňský ze Štědronína, ze Švamberka, Schlumperger, Talacko z Ještětíc, Tamchyna z Doubravice, Těmín z Těmic, Trčka z Lípy, Trmal z Toušic, Tunkl z Brníčka a ze Zábřehu, Udrcký z Údrče, Vesecký z Vesce, Vostárek z Wacetína, Weltrubský z Weltrub, Vrchetický z Loutkova.

Mimo tyto rodiny uvádí prof. Justin Prášek, že existují ještě rody tyto:

Beřkovský ze Šebířova, Boryně ze Lhoty, Boubínský z Oujezda, Čabelický ze Soutic, Čech z Hradce, Čejka z Olbramovic, Dvořecký z Olbramovic, Hamza ze Zábědovic, Harant z Polžic, Hlaváč z Vojanic, Hložek ze Žampachu, Hora z Ocelovic, Jestřebský z Rýzmburka, Ježovský z Lub, Kába z Rybňan, Kamejský ze Lstiboře, Klusák z Kostelce, Kořenský z Terešova, Kouč z Kouče, Koutský z Jenštejna, Kozelka z Hřívic, Král z Dobré Vody, Kuňas z Machovic, Lhotský ze Ptení, Loubský z Lub, Lukavský z Lukavic, Myška ze Žlunic, Nejedlý z Vysoké, Odkolek z Oujezdce, Písecký z Kranichfeldu, Pravětický z Pravětíc, Račín z Račina, Rodovský z Hustiřan, Rous z Vrážkova, Sádlo z Vážného, Smrčka z Mnichu, Šmertoš z Rýzmtálu, Štampach ze Štampachu, Švehla Jan, Švejcar Pavel, měšťtané pražští, Vlk z Kvítkova, Vlkanovský z Vlkanova, Vo-

stromířský z Rokytníka, Vostrovec z Kralovic, Vtelenský ze Vtelna a Žďárský ze Žďáru.

Za svůj úkol vzala si jednota:

1. pečovati o poznání zemitéch prvků starého práva českého, zejména propagovati ve smyslu revolučního programu národa československého z 1918 nápravu křivd potomkům oněch historických rodů a měst českých, které byly po bitvě na Bílé Hoře pokutovány odnětím statků i práv a které touto persekucí zchudly, exilovaly nebo zanikly,

2. pečovati o důstojné uctívání památky popravených českých pánů a obětí Bílé Hory v Praze i na Moravě a pěstovati kult mučedníků a exulantů pobělohorských vůbec,

3. pěstovati a propagovati poznání otázky pobělohorských exulantů-pokutníků,

4. propagovati rodinné tradice a význam starožitných nebo vynikajících rodin domácích, pokud mohou posílití národní uvědomění, hrdost a pospolitost všech složek národa československého, a usilovati o jejich uznání,

5. pěstovati zájmy rodopisu vůbec, zejména význačných rodů, rodin a korporací historických, vlasteneckých, starousedlých, průkopnických (ze všech oborů kultury) atd., šířiti o nich známost a hájiti jejich osobitost,

6. pomáhati svým členům k zjišťování a zachování rodopisných a rodinných památek, pramenů, tradic, práv, atd.,

7. poslání jednoty je kulturní a vlastimilné s vyloučením stranické politiky.

Jednota jala se ihned vydávati svůj Sborník, jenž vychází čtyřikráte za rok a uveřejňuje rodopisné práce, týkající se starých rodů českých vůbec. Rovněž počala jednota uctívati památku popravených pánů českých, kladouc každý rok v předvečer výročního dne popravy 20. června věnec na desku pamětní na radnici staroměstské a 8. listopadu na mohyly bělchorskou. V roce 1930 podáno vládě memorandum, týkající se revindikace a vrácení Strakovy nadace svému účelu, memorandum později opakováno, ale odpověď od vlády dosud nedošla. Dne 20. listopadu 1931 účastnila se jednota slavnosti, konané na paměť sněti hlav českých pánů s mostecké věže staroměstské. Znamenitého díla podjal se zemřelý vrchní ředitel knihovny národního musea v Praze dr. Josef Volf, jenž od r. 1932 až do konce

r. 1936 uveřejňoval ve Sborníku jednoty výsledky svých pátrání o českých exulantech v matrikách perenských.

Poněvadž název jednoty potomků pobělohorských exulantů-pokutníků byl pro veškeré členstvo jednoty příliš úzký, zvolen byl nový název Jednota starých českých rodů v Praze na valné hromadě 11. ledna 1933 konané. Nově zvolené jméno jednoty odpovídá jednotnému rázu členstva, jenž není tříštěn ani růzností vyznání členů ani jejich stavovským původem, neboť jednota v ideové jednoduše zastupuje element rasově čistý, jenž právě v rodinách se starou rodovou tradicí třeba i úplně zchudlých, dokonale se udržel. Dnem 11. srpna Zemský úřad v Praze povolil tuto změnu jména.

Dne 29. listopadu 1936 po prvé pořádala jednota v katedrále sv. Víta v Praze slavnost položení věnce na mausoleum Karla IV. k výročí dne jeho smrti a každoročním opakováním této slavnosti učinila z ní velkolepou slavnost všenárodní.

Jednota pořádá na svých členských schůzích přednášky rodopisné i účastní se celkového kulturního a národního života. Členové jednoty scházejí se pravidelně každé úterý po 8. hod. večerní v pravém přízemním boxu kavárny v reprezentačním domě obce pražské u Prašné brány. V poslední době pracuje jednota na memorandu vládě o uznání starých a nezkrácených jmen rodových.

ROZLUŠTĚNÍ JMÉNA ŽIŽKOVA.

(Z literární pozůstalosti.)

(Dokončení.)

Kyška z Plužnice nemá ve znaku, jak uvedeno v heraldice Králově, provazu, nýbrž střevo, neboť v staré češtině a do dnes v ruštině znamená „kyška“ střevo.

Neobyčejně zajímavým jest znak i jméno vladyk z Ostředka, písícih se Zoula. Znak se jmenuje v české heraldice „hořící kotouč“. Znamením tímto jest vlastně znázorněno rozdělávání ohně prutem, suchým, na konci ponořeným do žhavého popela, čímž také počal doutnati a otáčením vzduchem velkými kruhy roznítil se v dokonalý oheň. Tento symbol ohně rozdělávaného otáčením v kruh jest znkem Zouly z Ostředka. Předci, snad strýcové, seděli na Chobotě nedaleko Ostředka a jeden z nich psal se Ohník (Ahník). Není pochyby, že tento Ohník byl členem rodu, majícího ve znaku oheň a opět není pochyby, že souvisí s rodem Zoulů z Ostředka, neboť jiná větev se psala Chobotští z Ostředka, majíc znak týž, „žhavý kruh“. Jméno Zoula přílehá, jest sice porušeno vsunutím zvuku „u“, dnes následkem toho též i „Zúl“, leč znakově znamená to, co zůstává po ohni, to jest „zola“, česky popel. Zola jest v ruštině živé slovo, znamenající popel.

Przník z Vinařic neměl ve znaku „půlměsíce“, jak někteří heraldikové myslí, nýbrž loďku a jméno Przník zkaženo ze jména Brzník to jest Brozník čili Brožník. Brožník od slovesa broditi (pr. os. brožu). Původně znamenalo pomalu choditi, toulati se. Pomalu, opatrně nutno jíti přes řeku, vodou — brodem.

Dnes u nás broditi znamená pouze chůzi vodou, v ruštině však dále pomalou chůzi.

Takového brožka, brodáče, jinak bradáče máme u mostu Karlova dodnes, ač nemá brady, to jest vousů a byl tam dán, aby ukazoval výšku vody. Jakmile se brodil, čili byla již brada, podbradek ve vodě, bylo zle. Ostatně část těla brada, byla poslední část, která mohla býti broděna, pak nastalo již plování.

Tudíž Przník, správně Brzník má správně doplněný znak „lod'ku“ jménem svým, neboť lod'ka je předmět stále se brodící, věčný brzník.

Na těchto Vinařicích seděl již v 15. století předeek krví i znakem Vácslavu Przníkovi z Vinařic (r. 1634) příbuzný „Matros“ jménem.

Myška ze Žlunic nemá ve znaku lod'ky, nýbrž „misku“, jako Miskové z Hrádku. Špatný pravopis Mysska zavínil domněnku, že se má čísti Myška.

Pešík z Komárova má správně ve znaku pěšící předmět — nohu. Tudíž správně Pěšík. Výklad jména Pešík ze jména Petr je typicky bakalářský z doby, která již neznala původu jména.

Na místě Pešek má býti psáno Pěšek, t. j. jméno pěšky jdoucího člověka, které jest tvořeno ve znamení cesty; jakož i místní jména: Pěšice, Pešín (Pežín), Pěchov, Pěchotice, Pchery (původně Pěchary), Pěšvice (špatně Pesvice). Též jména Pešout z Těšetína r. 1395, Jan Pesovec (správně Pěšovec) z Rakovic r. 1411, Pešek z Nydrhaku má ve znaku šíp, který v ruce tiskne čili pěchuje, Pěšík z Uzdičova ruku, Kabát z Pečic (správně z Pešic) má pruh — cestu. I jméno Ješek jest tvořeno od slovesa jechať (pr. os. ješu), též ve znamení cesty. Tak r. 1290 Ješimír z Prachovic (špatně psáno Jeczimír), r. 1340 Ješice z Čachovic, 1433 Ješice z Valečova, 1404 Ješík z Popovce, 1362 Ješibor z Mlynařovic (psáno se vsunutým t, Ješitbor). Jména živá Ješata, Ješín, Ješina, Ješita, Ješuta, Jech...

Neskonale zajímavým a potvrzujícím jest jméno Jana Pešovce z Rakovic, který se psal též Jan Ježovec (špatně Jezovec). Nejsprávněji je Ješovec, neboť měl ve znaku pruhy — cesty. Jména obcí pak tvořena ve znamení cesty: Ješín, Ješovice, Jezbořice, Ježov, Ježovice, Ježkovice, Ježkov, Ječovice. Rod z Ježova má pruhy. (Ruský tvar je v pr. os. od jechať: ježu.) Tudíž domněnka, že Ješek jest totéž jako Jan, jest opět naprosto mylnou.

Následující znaky stvořeny byly zbožím:

Rod, který osedl Holohlavy, nemá ve znaku vrány, držíci v zobáku prsten, nýbrž supa holohlavého, držícího v zobáku střevo.

Pak jméno „Neřád“ z Holohlav, užívané ke konci 16. století není již nadávkou nebo přezdívkou, nýbrž znakové jméno, neboť sup holohlavý jest živ mrchami, zdechlinami, „neřádem“ . . .

Rod z Osečan nemá ve znaku poutníka v dlouhém plášti, s holí v ruce, nýbrž kata s mečem v ruce, který hlavu oseče.

Rod žijících Lichnovských z Voštic, nemá ve znaku dvou hroznů vína bez listů, nýbrž dvě voštiny lesních vos.

Rod žijící z Nostic (též z Nosatic) nemá ve znaku půlměsíce a na něm dvou volských rohů (!) nýbrž nosy, to jest zobáky ptačí.

Rod z Rosic dostal do znaku štika — rybu, „zvíře rosné“, mokré, znak doplnil pak jménem Hecht z Rosic. Taktéž Tunkl z Brnička má ve znaku rybu, neboť „tunken“, znamená máčeti.

Rod z Valečova nemá ve znaku slunce, nýbrž hlavu hydry — Medusy s hady po celé hlavě se vinoucími, symbol to války, štít to boha Marse již v antice. Nepochopením již v staru změněna tato hydra ve slunce.

Vřesovcové z Vřesovic nemají ve znaku půlměsíce, nýbrž vřez, to jest vríznutí, které vždy v začátku a v konci je nejslabší, ve středu ovšem nejsilnější a tím vznikl omyl, že „z Vřesovic“ mají ve znaku půlměsíc. Místo Vřezovice jest založeno ve znamení cesty, neboť poslové komory knížecí, později ovšem královské, vysílání byli pro důchody pŕuhonné, při čemž činěny „vřezy“. Tudíž správně jméno zní Vřezovcové z Vřezovic.

Vladyky Sirotkové ze Štědré nemají ve znaku písmeny „S“, aniž úhoře protknutého šípem, nýbrž roh štědrosti, hojnosti, který svojí podobností s písmenem „S“ uvedl v omyl a též tkalounem, aby mohl býti nošen, který jest opět pokládán za šíp, protínající úhoře. Jméno Sirotek dobře voleno, neboť nikdo nepotřebuje naší štědrosti ať mravní nebo peněžní více nežli sirotek.

Vladykové osedší Žďár správně dostali do znaku pluh, neboť pluh jest nástroj utvořený žárem, kutím a správně

věděli filologové — heroldi, že Žďár je zkaženo ze Zžár. Pak doplněn znak i jméno tím, že majitel psal se Pluh ze Žďáru.

Vladyky z Kováně nemají ve znaku tři půlměsíců od sebe ve středu odvrácených, aniž dvou zkroucených hadů, jak heraldikové čeští píší, nýbrž tři podkovy, konci svými do rohů štítu postavené, tudíž věc kovanou.

Rod Baršů nebo Barešů z Kamenice původně psal se z Baršova a měl ve znaku správně pochopený pojem barše — boreše, borce, rytíře to s napřaženou pravíci s řem-dihem.

Rod z Kasalic nemá ve znaku totéž jako Košíkové z Lomnice (a není tudíž stejné krve), nýbrž muže „kasalicky“, to jest švihácky oděného.

Vladyky z Čertorej nemají ve znaku panny na medvědu, nýbrž divou lesní žínku — tančící na medvědu — čertův rej.

Z Bítova mají ve znaku žijící, hořící srdce, neboť dokud žije, je nuceno bítí.

Rod z Harachu nemá ve znaku zlaté koule, nýbrž malý hrách, okrášlený ku vyplnění znaku pštrosimi péry.

Rod ze Škvorce má ve znaku symbol škvaření: oheň o pěti plamenech.

Voděradští z Voděrad mají ve znaku nikoliv půlměsíc, ale loďku, to co je „vodě rádo“.

Rod z Chlebova nemá ve znaku tři koule, nýbrž tři chleby.

Rod z Vrchotic má ve znaku, co nalézá se na vrchu, totiž na hlavě, čapku a doplnil jméno Vrchota z Vrchotic.

Kovaničtí z Kovanic mají ve znaku kované železné spouštěcí mříže, ve branách užívané.

Rodina z Dirného nemá ve znaku pěti koulí, nýbrž pět dir.

Druhý rod z Dirného má ve znaku plot tyčkový, proplétaný vrbovými větvemi, tudíž samou díru.

První, kdo dostal do znaku lva, byl Hron z Náchoda. Jeho znak se neporušen zachoval na naši paměť; lev ve štítě, jehož se hrozíme „Hron“ a jméno „z Náchoda“ dáno nad přílbu na křídla: symbolisovanou cestou — pruhem (choditi — Náchod).

Rod z Choustníka, původně správněji psaný z Chůsníka (Chůzníka) má ve znaku symbol chůze — žebřík, neboť heroldi znali správný původ slova.

Býček z Nespěčova, původně psal se: Běžek z Nespěšova, má ve znaku dvě pštrosích per a okolo nich dvě ostruhy proti nespěšení i spečování.

Vojířové z Protivce (špatně Ojířové) mají ve znaku dva šípky, předměty vojenské, které jsou užívány proti protivníku.

Šiškové z Jamolic nemají z lesa vyskakujícího vlka, nýbrž v jámě ličené chyceného vlka, v lese nebo u lesa, kde stromy lesní ověšeny jsou šiškami, pročež doplněno jméno na Šiška z Jamolic.

Rod z Brloha nemá ve znaku medvěda na řetěze, nýbrž medvěda z brloha lesního vystupujícího. Jméno Cýl správně Cíl nosila rodina ta již před osednutím majetku Brloha, jméno toto již tvořeno ve znamení cesty, ač brloh jest též cílem návratu — odpočinku.

Rod Duců z Vařin nemá ve znaku důty, aniž dvou rohů volských s useknutými konci, dolů obracených, nýbrž dva hrnky vařivé, starého tvaru, bezuché, jakých se užívalo všeobecně. Jméno Duc pochopeno špatným psaním, Ducz, a má býti čteno i vyslovováno Duš nebo Dus, to jest od dusiti, tolik jako vařiti, kterýmžto jménem vладыky v Vařin jméno i znak zesytli. Někteří členové psali se Harantové, neboť háрати jest opět vařiti. Jiní se psali Paldrové

z Vařin a ačkoliv znaku těchto Paldrů neznáme, není pochyby, že byli strýci Dušů Harantů z Vařin, neboť vařiti, dusiti, háрати, páлити, vše znamená způsob hotovení potrawy.

Překrásné symboliky jest znak rodu Karlíků z Nežetic. Týž rod nemá ve znaku loďky s veslujícím mužem, nebo pannou neb mnichem, nýbrž člověka káraného, odsouzeného k smrti, klečícího v kajícím rouchu s růžencem v modlících se rukou. Loďka jest bez vesel na širé vodě, takže mu brzo „nežítí“. Celé jméno Karlíků z Nežetic, ne Nežetic, nasyceno znakem.

Rod žijících Běšinů z Běšin má ve znaku před čím běžíme, co nás leká: tlapu medvědí a volský neb býčí roh. Správné původní jméno jsou Běžiny, osada ve znamení cesty.

Rod, který měl zboží v Čermné, ač byl i osedlý v blízkém městě, dostal do znaku hlavu černou a doplnil své jméno Cikán z Čermné (správně ovšem z Černé).

Vladyky Pešové z Točné (špatně psaní Pejšové) dodnes žijící, mají znamením štítovým hada v „pěchující“ ruce, který se „točí“ kol ruky, lokte. Úřadovna šťastně rozřešila jednotu znaku se jménem i zbožím. Celé jméno jest nasyceno znakem.

Rod Počepických z Počepic má ve znaku čápa, neboť úřadovna luštila smysl jména slovesem čapati — počapati.

Žijící rod píšíci se správným pravopisem Dobrženský z Dobrženic, má ve znaku čápa, ptáka brodivého. Nepochopením smyslu, do-broditi, (pr. os. dobrožu) usuzováno, že místo psáno neobratným pravopisem, který se snažil vystihnouti zvuk hlásky „ř“ naznačením „rz“ a že správné jméno jest „Dobřenice“. Jest to omyl, neboť správné jméno jest: Dobrženice neboli Dobroženice, tak jako Dobrž (chybně Dobřč), Dobrožka (chybně Dobruška), Dobrožovice (chybně Dobročovice).

Rod Vranovský z Vranova měl velice duchaplně rozluštěný znak: pilu ruční s obloukem, symbol to věčného vracení se, je-li pila v práci. Vranov je tolik jako Vratinov, Vratišov, Vratkov, Vráten, Vranice, Vracov, Vrančice,

Vranín, Vratba (Vrtba), Vranovice, Vraňany, Vračovice, jinak také Vratišovice, Vraní, Vransko, t. j. jména místní tvořena ve znamení cesty.

Stejně tvořena i jména osobní: Vrána, Vranek, Vranich, Vratiš, Vrtek, Vrtiš, Vrťátko, Vrtička, Vraný.

Rod Blaničtí z Blanice má ve štítě devět pláňat, tudíž Planičtí z Planice.

Třetí způsob byl, kdy jména po statku dávána před bývalý přídomek.

Ostromířský z Rokytníka má ruku, mířící ostrou sekrou.

Studenecký z Pašiněvsi — veslaře na loďce ve studené vodě.

Branlinský ze Štekře má šest zlamaných částí tří ratišť, tak silně se bránil.

Čabeličtí ze Soutic mají správně rozluštěný znak: symbolem čapání, křídlem a pazourem dravého ptáka. Křídlem dožene obět a pazourem čapne čili dokoná čapnutí. Správně Čapaličtí ze Soutic.

Hněvjezdecký ze Zahrádky: na rozruženém černém býku obrněnec mávající mečem.

Dačický z Heslova ve znaku, děs — d'as; za hradbou napřažený luk. Tudíž správně Dašický.

Hornatecký z Dobročovic má ve znaku oheň o třech plamenech, tudíž správněji Hořnatecký z Dobročovic (správně Dobročovice, místo založené ve znamení cesty — dobroditi se), jako Dobročka pokaženo v Dobruška. Páni z Dobrušky měli ve znaku kosmé pruhy — cesty).

Bylo mnoho rodů užívajících ve znaku kohouta. Nelze však říci, že byli příbuznými společným předkem.

Kohouta mají Králové z Dobré Vody, neboť kohout jest králem ve své říši.

Ješek Podlavička z Domanic a syn jeho též Ješek Podlavička mají kohouta ve znaku. Známo jest schovávání se drůbeže pod-lavičkou.

Buden z Benešovy Hory má kohouta, známoť, že kohout budí, tudíž — Budeň.

Strakové z Nadabylic mají kohouta, neboť kohout je strakatý.

Hajkové z Hodětína (správně a původně Chodětína) mají kohouta, jakož i Hájek z Libočan, neboť kohout hájí svých družic právo.

Harant z Polžic a Bezdruzic má správný znak: cestu — pruh, symbol pohybu (z Polžic, t. j. polzati, plaziti) ve štítě a kohouta ojedinelého nad přilbou, to jest: bez družic. Jméno Harant má několik významů.

Zde uplatňuje se dvakráte; po prvé ve znamení cesty ve štítě, prudce poskokem jíti, leč též přimyká ke znaku kohouta pro prudký jeho skok. (Tudíž název dětem neposedům „harantů“, jest prastarý a nedal podnět k němu nešťastný Křištof Harant z Polžic a Bezdruzic, sťatý roku 1621, jak leckde vykládáno.)

Zeman Nosek z Jedla má též kohouta ve znaku, neboť zobáku za stara se říkalo nos.

Rod, vlastně rozrod, který jest z básněným jménem Dalimilem nazván „Ostrvané“, má ve znaku dvě bojovné zkrížené hole nebo též ratné hole, sukovky. Jsouť velice důmyslně ve znaku ustrojeny. Část, začátek držný v ruce, ohraňčen jest dvěma protilehlými suký, aby při bití nevyjel z ruky, druhá část má čtyři suký. Jest to tudíž nejprvotnější zbraň, počátek zbraně, biják a dán byl do znaku nositeli jména „Načerát“. Ratiti znamenalo též bojovati, jako dodnes na Rusi: rať — voj, rátník — vojín. Nejprvotnější nejdávnější boje vedeny ratnou holí, sukovkou, ta tedy načínala boj, což jest jménem Načerát dokonale vyjádřeno. (Rod, který se psal Měděncové z Ratibořic mají původní štít lilii a nad přilbou ratibora, to jest jezdce s tašenou zbraní. A rod dodnes v Německu žijící a písící se Štilfryd z Ratenic, má nad přilbou pět ratíšť.)

Rozrod Načerata psal se pak ve znamení dřeva a sice: z Lipé, z Dubé, z Birkensteina (Birke — bříza), zčeštěno: v Pirkenštějna, z Klenšteina, pokaženo v Klinštejna (Klen — strom), z Ronova (Rohn — větev), z Lichtenburku, zčeštěno z Lichtnice, Lichnice, ve znamení vlastnosti dřeva (svícení louče — Licht — světlo).

Jméno Škopek (z Dubé) přidáno, škopek je předmět ze dřeva, z dubu.

Jméno Mičan (z Klinšteina) voleno ve znamení dřeva, mýceného, tudíž správně Myčan.

Jméno Ptáček (z Pirkenšteina) znamená skutečného ptáčka, žijícího na bříze.

Jména Berka a Smil nepřiléhají do znamení dřeva; jsou to jména starší, než dvou zkřížených sukovek a jsou tvořena ve znamení cesty a pohybu na ní.

Berkati, berchati znamená nesnadno jíti, stejné se slovesem brkati, to jest klopýtati. (1358 Dobrka z Hrádku, 1420 Mikuláš Dobrka z Chrastu.) (Dobrkov, Dobrkovice.)

Jméno Smil znamená tolik jako kámen, neužívané již slovo české, znamenající omílání, smílání kamene, čímž se stane kámen oblým — obláskem. Tudíž starším názvem pro oblásek byl smilek, předmět to, jehož po cestách bylo množství.

Obce Smilkov, Smilov, Smilkovice, Smilovice. Smilovy Hory tvořeny ve znamení cesty, ovšem některé i jménem Smil, tvořené opět ve znamení cesty, ale též obce s rozšířeným kořenem Semilkovice, Semily. Rod ze Smilkova (Sádlové) mají ve štítě cestu — pruh, jakož i rod z Milčína (Smilčín). Rod z Omlenic též cestu, z Miletína cestu, Milota z Rudce — cestu, Petr ze Semil, purkmistr roudnický (r. 1450) též. V české heraldice není žádných pouhých barev, na nichž barvy by se dotýkaly, vždy je štít dělený čarou, to jest cestou. Při vyčerpání obrazů heraldických cest bylo nutno přikročiti k rozlišování rodů a jejich štítů barvami.

Bud' byl štít „rozpoltěn“ cestou (v českých heraldikách říká se čarou) a vpravo jiná barva než vlevo, nebo „rozdělen“ cestou — pruhem a nahoře barva jiná než dole.

A tyto barvy uvedly v omyl české heraldiky, majitele znaku i rytce; čar jaksi nedbali, vytyčující pouze barvy. Takových nepochopených znaků pouhých barev není sice velký počet, než přece jsou.

Rod Kamenců z Kamenova (tedy totéž jako bychom řekli Smilové ze Smilova) nemá ve znaku písmene „Z“, nýbrž cestu, náhle se zatáčející, kteráž to značka dodnes je varovným znamením na našich silnicích před náhlými zatáčkami.

Jméno Krušina přiléhá ke znaku dvou zkrížených dřev, neboť dřevo jest kruché, křehké. Krušiti znamenalo tolik jako hrušiti, lámati, drobiti, rozbíjeti.

Tudíž ve znamení cesty bylo starším jménem, neboť cesty se krušily (hrušily). Hrušovští z Hrušova mají cestu. Otcové rodu Krušinů ze Švamberka, který se psal před tím z Krasikova, kde dostal symbol slovanské krásy, labuť, do štítu, psali se nejdříve z Boru a měli ve znaku cestu — pruh. Pročež jméno Krušina je staré jméno ústavy „cesty“.

Nepřiléhá-li jméno ke znaku současnému, přiléhá buďto k nejstaršímu znaku cesty — pruhu, nebo bylo tvořeno ve znamení cesty v době předznakové.

Překrásné jméno Hynek v rodě Načerata dokonale přiléhá k sukovicím, vojenským holím, k bijákům, neboť v boji hynem. Výklady jména Hynek ze jména Heinrich jsou naprosto nepodařené. Seskupení křížem dvou načerat-ských sukovek jako dvou mečů také jasně vyjadřuje boj.

Palacký uvádí mezi úředníky královského dvora r. 1186 jméno: Vrazec z Pozdravu (de Saluta, de Grus) jinak Hříš. Tento Vrazec jest členem snad i zakladatelem rodu užívajícího ve znaku „hříč“, neboli „vrazec“ a chybně jest psán s „š“ (Hříš = Hříč).

Rod písící se Hříčové, rozrostl se na několik samostatných rodů různých přídomků i jmen znakových, leč všechna přiléhají ke štítovému znamení hříče nebo cesty.

Kekulové ze Stradanic, Kozelkové z Hřivic, Hurtové z Pozdně, Závíš Hříč z Jimlína, Slachové z Hřivic, Hříčové z Hříčkova (špatně z Hříškova), Kekule — skokule, Kozelka, kozelce dělající hříč, je-li vržen, Hurt — kdo jede zhurta, jeho kůň vrazí si hříč do kopyta a poraní si šlachy (Šlachové z Hřivic). Tento hříč je uměle utvořený předmět, který se házel do trávy nebo na cestu, má čtyři bodce a vždy se postaví jedním bodcem vzhůru, je to vlastně důmyslná hračka — hříč. Kůň nabodl-li si jej v kopyto byl ochromen. Obce Jimlín, Hříčkov, Stradonice, Hřivice jsou

v souhlase se znamením znakovým: hříč, strádati (trpěti) hřiva koňská.

Úřadovna štítová neboli znaková pracovala někdy neobvykle svědomitě, neboť i tam, kde byli heroldi v jistotě, jak jméno má zníti, přece jaksi skrytě uplatňovali jméno, které bylo již pokaženo a které zároveň mělo tvořiti znak.

Když vladykám z Hodkova (později Bohdaneckým) tvořen znak, znali v úřadovně, že správně má jméno zníti „Chcdkov“. Proto vladyky z Hodkova dostali do štítu dveře, jakých se užívalo u vchodu na kolbiště, dveře to samočinné — závoru, otáčející se kol osy na provazci, na kůle. Při otáčení provazec se pokroutil a přicházejí do původního stavu samočinně uzavřel opět vchod. Toto samočinné zavírání stalo se hoděním (hozením) dveří. Mluvil tudíž znak i za Chodkov i Hodkov.

Žabkům z Limburka v době úpadku (r. 1540) dán znak čtvrcený štít, střídavě žába a střela, nad přilbou pak ruka s mečem; čili žabu vyjadřuje jméno Žabka a zbraň starší jméno „Zabka“ od slovesa zabítí.

Neskonale zajímavým svojí správností v tak úpadkové době r. 1598 je znak Michnů z Vacínova. Úřadovna státní luštila jméno „Michna“ znakově a předobře věděla, že jméno Michna původně psáno bylo Mihna od slovesa mihati (se), jméno tvořené ve znamení cesty. Cestou se nám mihne pták, jezdec, chodec. Proto dán Michnovi zajíc, který se nám přes cestu mihne (dáno jim pouze půl zajíce, poněvadž celého měli Zajícové z Hasenburka) a nad přilbou dána střela, předmět, který se v letu jen mihne. Záhadné osady v Čechách Michle u Prahy (Mihle), Michovice, Michalovice, Michalov, Michnice, Michůvka nemají nejmenšího vztahu ke jménu církevnímu Michael, jak se mnozí domnívají. Páni z Michalovic mají zcela správně cestu — čili čarou rozpoltěný štít. Michovský z Bočkova má cestu, neboť jméno Michovský i Bočkov tvořeno ve znamení cesty — bočiti (odbočiti s cesty, bočiti — z boku jíti, s koně se nachylovati). Bočkové z Kunštátu mají cestu, Michek z Podmokel, Mikásek z Pnětluk, Mikeš z Jehnědí, Miklik z Melčen, Mikvárt z Něnkovic, Mikuláš Michek z Libice, Beneš Michen z Krasoňovce, Michálek z Lipovice, Michalec z Nučic, Jan Michalík z Chaborovic, Jiřík Mihule z Kostelce. Správně Mihek, Mihen, Mihásek, Miheš, Mihlík, Mihvart,

Mihálek, Mihalec, Mihalík. Všichni, žel, neznámého znaku. Ohromnou cenu pro dějepis jmen a znaku má jméno zachované se znakem: Zamhutín z Dubravic, neboť týž rod nemá ve znaku písmeny A, nýbrž cestu v podobě písmeny „A“, jako jiné znaky mají cesty v podobě T, M, N, W, Z; Zamhutín znamená totiž — Zamihutín.

Drahé nám jméno Žižka tvoří jednotu se znakem raka, neboť zboží Trocnov jest stvořeno ve znamení cesty, ať již v době znakové v majetku přemyslovském, nebo předznakové a měl-li by štít vyjadřovati statek Trocnov, byl by zdoben štít pruhem — cestou, ať již jakýmkoliv způsobem heraldicky uspořádaným. Jméno Trocnov jest stejného kořene a původu jako jméno Trčka (Trczka), Trč, Trček a Trčín (Trčín z Podbořan). Trčka z Lípy má správně ve znaku vodorovný pruh — cestu, neboť trčkatí znamená běžeti drobným krokem. Trčeti však znamená ještě dnes vyčnívati, vystrčiti, pročez Trčka z Lípy má nad přílbou šest a šest ratišť — praporeců, trčících po stranách rohů bůvolích.

Říci přesně, co bylo dříve v rodě, zda jméno Žižka nebo znak rak, nemožno.

Však v zásadě zde pro luštění jména Žižkova zůstane si lhostejno, ať již úřadovna jméno „Žižka“ přeměnila ve znak raka, nebo znak raka v rodině našeho hrdiny užívaný, stvořil jméno Žižka.

Filologové úřadovny štítové utvořili jméno Žižka z kořene „Žiž“ přidáním koncovky „ka“, neboť v českém středověku živočichové, žijící nebo žižníci (žizň — život) ve vodě, jako ryby, žáby, raci nazýváni žižalami.

(Kott uvádí starou větu: To jezero žižalami se hemží.) Nás snad ruší pojem slova žižala, kde máme představu přeneseného již pojmu: žižala tolik, jako hubený člověk, však v pravém smyslu slova žižala má své jméno, správně odůvodněné, neboť „žizň“, dodnes na Rusi znamenající „život“, neobyčejně naplňuje žižalu a jest známo, že i poraněna — přeseknuta žizní, žije dále. V bohatství jmen uvádí dr. A. Sedláček jména kořene „žiz“ několik. Při roce 1223 jmenován jest Žišek ze Sovenic. Při nespolehlivosti starých zápisů možno souditi, že jméno Žišek má býti psáno Žižek, neboť žije dodnes rodina takto se píšící. Znak Žižka ze Sovenic, žel, neznáme, proto nelze ničeho usuzovati.

Jinde jest uveden dr. A. Sedláčkem Jan Žižka z Mnichova, a to při r. 1367, téhož pak zemana-vladyku v jiné práci jmenuje dr. A. Sedláček Jan Žužka z Mnichova. V jakém poměru jsou si tato jména vůči našemu Žižkovi z Trocnova nelze říci. Všechny domněnky jsou možny. (Pozoruhodno jest, že Mnichov i Sovenice jsou si blízký mezi Nymburkem a Královým Městcem.)

Věříme-li, že Žižka byl rodákem jihu, pak mohl býti postup tento: Na jihu byli vladykové, píšíci se z Dobré Vody. Úřadovna správně dala vladykám dobrovodským znakem to, co žije v dobré vodě: raka, neboť rak v špatné vodě hyne. Když rod z Dobré Vody se rozrodil bylo nutno hledati synům další půdy životelné. Náš Jan nebo otec jeho zakoupil se v Trocnově a jako člen rodu užívajícího raka, byl by umlčel svůj znak, píše se Jan z Trocnova. Proto bylo nutno a pro lepší orientaci nezbytno po způsobu již známém, učiniti mluvícím znak, což se stalo utvořením jména Žižka. Tedy při jméně Jan z Trocnova změnil znak, ale při vsunutí jména Žižka opět promluvil. Jest nutno říci, že Jan Žižka byl uvědomělým vladykou, sběhlým ve věcech svých stavovských, neboť, když se stal duší velkého hnutí za „kalich“, toužil užiti tohoto jako symbolu svého znaku. Nebylo však mu možno psáti se Jan Žižka z Trocnova a užívati nového znaku kalicha pro duchovní cítění, neboť Žižka dobře znal, že znak byl symbolisované jméno osobní nebo místní, a poněvadž nechtěl rušiti jednoty jména se znakem a chtěl přec užívati znaku kalicha, byl jaksi donucen utvořiti zboží — tvrz, jména — Kalich.

Byloť úplně přípustno psáti se Jan z Kalicha a míti znakem kalich, ale bylo možno psáti se Jan Žižka z Kalicha a užívati kalichu nebo raka. Byl ještě způsob krajní, chtěl-li by Žižka užívati znak kalicha: odložiti jméno Žižka a psáti se Jan Kalich z Trocnova nebo Jan Žižka Kalich z Trocnova.

Kdyby na štěstí nebyly se uchovaly listiny Jana Žižky z Trocnova s pečeti raka, marně bychom luštili, kdybychom znali pouze jméno Jan Žižka z Kalicha a znak kalich při něm, co znamená jméno Žižka.

Osud byl však milosrdným. Nemůže míti Žižka krásnějšího jména, než tvořeného kořenem „žiz“, neboť pokud žizň — život český bude žiti, potud i Žižka v něm. Žizněnost, to jest životnost, ve znaku raka jest tak krásně symbolická osudem, že není možno vymyslet si dnes krásněj-

šího symbolu jména i znaku. Žizněnost, životnost raka jest takřka bezpříkladná — zázračná: utrhni raku klepeto — naroste mu.

Tudíž přála-li šťastná náhoda tomu, a kdož ví, ne-li i dar ducha úřadovny znakové, že Žižkovo jméno i tímto krásným způsobem životností rakovou můžeme si vysvětlovati, pak nutno pokloniti se šťastnému osudu.

Proto není třeba báti se, že budeme považováni zaostálými, tvoříme-li pomníky Žižkovy se znakem raka, neboť je to i symbol věčné žizni — života a my můžeme býti básníky a říci, že i života našeho národa, který nám kdysi Žižka zachránil.

RODOPISNÉ ROZHLEDY.

Píše dr. V. J. Matina.

Skutečným příspěvkem rodopisným z doby předbělohorské jest práce **dr. Václava Livy**, jenž k vydání připravil **Regesta fondu militare**, díl II., léta 1590—1617. Dílo vyšlo jako II. svazek pramenů k československým dějinám vojenským, jež vycházejí redakcí profesora dr. Jaroslava Prokeše a péčí Kruhu pro studium čs. dějin vojenských při vědeckém ústavu vojenském v Praze. Velmi četné písemnosti z r. 1594 poskytují zajímavý obraz české účasti na bojích Rudolfa II. proti Turkům a pozdější doby Matyášovy. Celá práce, jakož i bohatý dojem zajímavých memoírů. — Podobnou píli věnoval dr. Líva i **Seznamům pražských novoměšťanů za léta 1618—1653**, o nichž jsme referovali již když vyšly v časopisu Čsl. společnosti rodopisné v roč. VII.—VIII. (1935—1936), nyní vydány byly jako tisk samostatný.

Časopis společnosti přátel starožitností československých v Praze, ročník XLVI. 1938, č. 3, rediguje dr. Josef Pelikán, archivář Národního shromáždění, přináší Příspěvky k starému rodopisu moravskému od Ladislava Hosáka: Část IX. Erb poloutrojičarí: Páni z Bítova, Bolehradic, Branišovic, Bukoviny, Holštejna, Hůzové, Kněžic, Sovince a Újezda. Část X. Erb jeleního rohu: Páni z Bílkova, Budče, Cizkrajova, Cerveného Hrádku, Knínic, Krasovic, Krumwaldu, Prusinovic, Rancířova, Horní Slatiny, Šumperka a Želetavy. Na konci pak část XI. Erb Hvězdy: Páni ze Šternberka.

Kutnohorské Příspěvky k dějinám vzdělanosti české, IX. řady 5. sešit vyd. archaeologický sbor »Vocel«, red. J. Fiala, dr. E. Jäger, dr. F. Lohr. Přináší ve článku Rudofa Urbánka krásné ocenění života i smrti Jana Roháče z Dubé.

Jihočeský Sborník historický, roč. XI. 1938, č. 3., vyd. Jihočeskou společností v Táboře a Českých Budějovicích, r. R. Cikhart, dr. M. Burian a dr. F. M. Bartoš, má pro rodopisce zajímavý článek F. M. Bartoše »Mužové z okolí M. Jana« a R. Cikharta »Páni z Borotína«.

Strakonicko, roč. IV. 1938, číslo 4, red. prof. J. Vrzalík, přináší článek Aloise Pitky: »Strakonice po válce třicetileté«.

Sudetendeutsche Familienforschung, roč. XI., sešit 1., vyd. Zentralstelle für sudetendeutsche Familienforschung v Ústí nad Labem, red. dr. F. J. Umlauf a dr. F. J. Wunsch. V úvodním svém článku kvituje dr. Umlauf spravedlivě součinnost rodopisců českých s německými. Zajímavý jest další jeho článek o důkazu německé nebo sprízněné krve, v němž upozorňuje na důkladnou práci v této otázce: »Der Abstammungsnachweis« od dr. svob. pána z Ulmensteinu (Berlin Verlag für Standesamtswesen).

ZPRAVY SPOLKOVÉ.

Dne 30. prosince oslavil své sedmdesáté narozeniny pokladník naší jednoty pan Josef Tamchyna, potomek staré vladycké rodiny Tamchynů z Doubravice. Jubilant jest jedním ze spoluzakladatelů jednoty a od počátku jejím pilným a obezřetným funkcionářem. Přejeme našemu oslavenci ještě řadu let ve zdraví a spokojenosti a děkujeme mu co nejsrdečněji za jeho obětavou dosavadní práci pro jednotu!

Dne 27. listopadu 1938 o půl 3. hodině odpolední pořádali jsme slavnost »Hold českým králům« v předvečer 560. výročí úmrtí Otce Vlasti Karla IV. ve velechrámu sv. Víta na hradě Pražském, za účasti národních korporací. U mausolea hrobky českých králů stála čestnou stráž Národní garda. Slavnost zahájena chorálem »Svatý Václave«, který zazpívala za doprovodu varhan p. prof. Jandy význačná koncertní zpěvačka a zahraniční pracovnice pí Marta Harlasová-Schrödllová. Pak následoval slavnostní projev J. M. vdp. kanovníka dr. Josefa Čiháka, který v krásném a vlasteneckém projevu vytýčil dobu Karla IV. a zásluhy tohoto význačného panovníka o naši zem. Delegatione Jednoty p. dr. Matina a p. dr. Rejsa položili vavřínový věnec na hrobku králů. Slavnost byla ukončena zapěním státní hymny. Po slavnosti sestoupili účastníci do hrobky, aby se poklonili slavným českým králům.

Upozorňujeme, že každé úterý o 8. hodině večerní scházíme se na rodopisných schůzkách v kavárně (pravý box) Obecního domu hl. města Prahy, Praha, Náměstí Republiky. Povinností každého člena je, aby se aspoň jednou v měsíci této schůzky zúčastnil. K účasti na tyto schůzky dovoluujeme si zváti i přátele rodopisu.

Značná část členů nemá dosud vyrovnán členský příspěvek za rok 1938, někteří i za několik roků. Jednota vydává časopis, zřizuje členský odznak, připravujeme akci vrácení rodových jmen, propagujeme naši činnost v tisku atd. K tomu všemu je však třeba pomoci a porozumění veškerého členstva. Proto prosíme každého, kdo dosud nemá vyrovnán členský příspěvek, aby jej v nejbližší době vyrovnal, abychom mohli v naší činnosti se zdarem pokračovati.

Zřídili jsme krásný členský odznak. Zájemci, hlaste se u pana pokladníka Josefa Tamchyny na některé rodopisné schůzce, nebo na valné hromadě. Odznak je v krásném provedení a prodává se po 10 Kč za kus.

Jubilejní X. řádná valná hromada koná se 17. ledna 1939 o půl 8. hodině večerní v restauraci »Plodinová bursa«, Praha II., Havlíčkovo náměstí. Slavnostní projev má p. PhDr. Fr. Beneš z archivu Země České. Povinností každého člena je, aby se valné hromady zúčastnil!

Václav Prech,
jednatel.

FOTO: ATELIER

pro uměleckou portretní i veškerou
průmyslovou fotografii

JAROSLAV ČÁMSKÝ

PRAHA XIII.-VRŠOVICE

HUSOVA 30

doporučuje se ku provedení všech
reprodukcí starých listin, znaků a pod.

